

MTBT KÖNYVTÁRI ADATLAP

nyilvántartási szám: 377

Szerző:	Papp Adrienn
Cím:	Török fürdők régészeti emlékei Magyarországon
Eredeti cím:	
Fordította:	
Sorozatszerkesztők:	Benő Elek, Jeren Erzsébet, Kovács Gyöngyi, Laszlovszky József
A kötet szerkesztője:	Kovács Gyöngyi
Kiadás helye és éve:	Budapest, 2018.
Kiadó:	Archaeolingua Alapítvány MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézete
Oldalszám:	154
Nyelv:	magyar
Copyright:	A szerző és az Archaeolingua Alapítvány Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézete
ISBN:	978-615-5766-05-3
HU ISSN:	2498-5600
Elektronikus változat:	
Példányszám a könyvtárban:	1
A kötetet Mányoki János adományozta a Magyar-Török Baráti Társaságnak 2019-ben	

A Hereditas Archaeologica Hungariae az Archaeolingua Alapítvány és a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézetének közös könyvsorozata.

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETÉS.....	7
II. A TÖRÖK ÉPÍTÉSZET ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI.....	9
III. AZ OSMAN BÉKESDÖRÖM.....	11
IV. A TÖRÖK HÓDOLTSÁG MAGYARORSZÁGON.....	13
V. AZ OSMAN ÉPÍTÉSZET VIRAGKORA.....	17
A dzsami.....	19
Az iskola (medresze).....	22
A karavanszeráj (hán).....	22
A kolostor (tekke).....	23
A síremlék (türbe).....	23
A palota (szeráj) vagy lakóház.....	24
Épületegyüttesek (külliye).....	24
Egyéb építmények.....	26
VI. OSMAN ÉPÍTÉSZET A HÓDOLTSÁGBAN.....	27
VII. A TÖRÖK FÜRDŐK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI.....	33
A török fürdők felépítése.....	33
Gőzfürdők - termálfürdők.....	34
Közfürdők - magánfürdők.....	36
Ikerfürdők.....	36
A fürdők típusai építészeti elrendezésük alapján.....	37
Nyitott fürdők - épített fürdők.....	38
A klasszikus kori török fürdők megjelenése.....	39
VIII. A TÖRÖK FÜRDŐK HASZNÁLATA.....	41
IX. MAGYARORSZÁGI TÖRÖK FÜRDŐK.....	43
A török fürdők társadalmi és gazdasági szerepe.....	48
A török fürdőépületek jellemzői.....	52
Előcsarnok.....	54
Langyos helyiségek.....	56
Illemhely.....	56

Forró helyiség	57
Különfürdők	60
Vízkezelési rendszer	60
Díszítés	63
Világítás	65
Alaprajzi változatosság	66
A magyarországi fürdők helye az oszmán építészetben	68
VIII. A FÜRDŐK KUTATÁSÁNAK TÖRTÉNETE	73
IX. A MAGYARORSZÁGI TÖRÖK FÜRDŐK ÉPÍTÉSZETI EMLÉKEI	77
Ma is működő török fürdőink	77
Rudas fürdő, Buda	77
Császárfürdő, Buda	84
Rác fürdő, Buda	91
Király fürdő, Buda	98
Látogatható fürdőromok	103
Válide szultán fürdő, Eger	103
Ikerfürdő (Güzeldzse Rüsttem pasa fürdője?), Székesfehérvár	106
Memi pasa fürdő, Pécs	108
Korlátozottan látogatható fürdőromok	111
A pasapalota magánfürdője, Buda	111
Termálfürdő (Szokollu Musztafa pasa fürdője?), Esztergom	114
Termálfürdő, Esztergom	116
Feltárt, de visszatakart fürdőromok	118
Ikerfürdő (Rüsttem pasa fürdője?), Pest	118
Tojgun pasa fürdő, Buda	121
Ferhád pasa fürdő, Pécs	123
Gőzfürdő, Babócsa	125
A parancsnok palotájának magánfürdője, Babócsa	126
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	127
JEGYZETEK	128
IRODALOM	133
GLOSSZÁRIUM	141
KÉPEK JEGYZÉKE	144
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	155

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ

A magyarországi török fürdők különleges helyet foglalnak el a hazai régészeti emléanyagban. Olyan emlékeket jelentenek, amelyeket ma is eredeti funkciójukban használunk és - elsősorban a mai Budapest - a modern fürdőkultúra részének tekintünk. Ugyanakkor ezek az épületek nem csupán a megpihenés és a pihenés helyszínei, hanem egyszersmind történelmi dokumentumok, egy korszak, egy kultúra emlékei. A magyarországi török hódoltság sok tekintetben a magyar történelem szomorú és pusztulással teli időszaka. Ugyanakkor számos olyan kulturális örökségünk van, akár a mai hétköznapi életben is, amely a hazánkat ekkor ért külső hatásokra vezethető vissza. Elég, ha csak a fürdő- vagy éppen a kávékultúra gondolunk.

A középkori magyar termálvizes fürdők helyén sokkal nagyobb számban létesültek török fürdők, meleg források hiányában pedig fűtéssel ellátott hódoltság kori fürdőépületek, mint ahogy azt épített örökségünk fennmaradt emlékeiből gondolhatnánk. Sok esetben a régészet hozta felszínre ezeket a maradványokat, vagy bizonyította, hogy modern épületekben is rejtőznek még török kori részletek. A magyar műemlékvédelem és a régészeti kutatás nemzetközi összefüggésben is fontos eredménye, hogy számos emléket megőrzött, feltárt, vagy legalább dokumentált. Különösen az írott források elemzésével összekapcsolt épületrégészeti-műemléki feltárások jelentettek fontos előrelépést. Ez természetesen nemcsak a fürdőkre vonatkozik, hanem a vizsgált korszak más jellemző épületeire, a dzsámikra, minaretekre és türbékre is.

A Magyarországon több évtizeddel ezelőtt lendületet vett oszmán-török régészet vizsgálódásainak újabb lökést adott, hogy az elmúlt bő egy évtizedben számos fontos fürdőépület felújítására és ezen keresztül régészeti feltárására került sor. Ez egyben arra is lehetőséget ad, hogy összefoglaljuk mindazt a tudást, amelyet a 17. század vége óta felhalmoztak az épületek első felmérői, a műemléki védelmet és felméréseket szorgalmazó építészek és kutatók, a nem csekély nehézséget támasztó írott forrásanyaggal megbirkózó történészek generációi és a régészeti ásatások szakemberei. A magyar régészeti örökséget bemutató könyvsorozatunk szerkesztőinek ezért esett erre a témára a választása. Az emléanyag kitűnően megjeleníti, miként lehet egy épület egyszerre örökségünk kiemelkedő emléke és a mai hétköznapi élet része. A fürdők ismertetése azonban nemcsak a rájuk vonatkozó főbb történeti adatok, építészeti jellemzők és az ásatások során előkerült jelenségek leírását jelenti, hanem olyan összefüggésekre is rávilágít, amelyek ennek a történeti periódusnak számos jellemző vonását illusztrálják.

A Sorozatszerkesztők